

Spalničky, zarděnky, příušnice

Spalničky

Co to je?

Spalničky jsou vysoce nakažlivé virové onemocnění vyvolávající systémové onemocnění s výsevem vyrážky a postižením respiračního traktu.

Výskyt v ČR a v zahraničí

Incidence onemocnění po zavedení očkování v roce 1969 výrazně klesla. V souvislosti se snižující se proočkovaností a odmítáním očkování byly již i v České republice, stejně jako i v jiných evropských zemích, zaznamenány v posledních letech epidemické výskyty, nejvíce případů bylo v poslední době zaznamenáno v roce 2019, kdy bylo hlášeno celkem 590 případů. V prvním pololetí roku 2024 bylo hlášeno celkem 29 případů. Celosvětově jde o běžné onemocnění, které se vyskytuje především v oblastech, kde není zajištěno dostatečná proočkovanost populace, proto představují riziko i pro cestovatele.

Jak se můžu nakazit?

Onemocnění se přenáší kapénkovou infekcí. Zdrojem nákazy je nemocný člověk, který vylučuje virus již před koncem inkubační doby, tedy před propuknutím klinických příznaků.

Kdo patří mezi ohrožené osoby infekce/komplikovaného průběhu

Závažné komplikace byly popsány zejména v nejnižších věkových kategoriích a u osob s oslabeným imunitním systémem.

Inkubační doba

Inkubační doba je 10 až 14 dnů.

Jak se infekce projevuje?

Infekce obvykle začíná zvýšenou teplotou či horečkou, rýmou, kašlem a zánětem spojivek. Přibližně po čtyřech dnech s dalším vzestupem teploty dochází k výsevu typické vyrážky, která obvykle začíná za ušima a na zátylku, šíří se na obličej a dále na trup a končetiny.

Jak se to léčí?

V rámci terapie neexistuje specifická léčba, léčba je pouze podpůrná.

Jaké jsou komplikace?

Onemocnění může být komplikováno zápallem plic, zánětem hrtanu a průdušnice nebo zánětem středního ucha. Mezi potenciálně závažné komplikace patří zánět mozku a mozkových blan. U některých pacientů se i po několika letech od prodělání

infekce může vyskytnout závažné postižení centrálního nervového systému vedoucí k postupnému zhoršování funkcí centrálního nervového systému, křečím a úmrtí nemocného.

Zarděnky

Co to je?

Zarděnky jsou vysoce nakažlivé systémové virové onemocnění, které se projevuje výsevem vyrážky a které může vyvolat závažné postižení plodu (teratogenita).

Výskyt v ČR a v zahraničí

V České republice jsou díky plošnému očkování hlášeny jen ojedinělé případy, v letech 2022 a 2023 nebylo zaznamenáno jediné onemocnění zarděnkami. Infekce je rozšířena po celém světě.

Jak se můžu nakazit?

Zarděnky se přenáší vzdušnou cestou prostřednictvím kapének, které vznikají při mluvení, kašlání a kýčání nemocného člověka, dále je možný transplacentární přenos, tedy z těhotné ženy na plod.

Kdo patří mezi ohrožené osoby infekce/komplikovaného průběhu

Typicky jde o onemocnění dětského věku, kde probíhá obvykle nekomplikovaně. U některých pacientů může dojít k postižení kloubů či nervového systému. Onemocnění je však vzhledem k možnému postižení plodu nebezpečné především v těhotenství.

Inkubační doba

Inkubační doba bývá 2 až 3 týdny.

Jak se infekce projevuje?

Onemocnění většinou probíhá mírněji než spalničky, mezi projevy patří obvykle zvýšená teplota, vzácně horečka, bolesti kloubů, svalů či hlavy, výsev typické vyrážky, která začíná na obličeji a šíří se dále na trup a končetiny. Popisováno je i časté zduření mízních uzlin.

Jak se to léčí?

Léčba je pouze symptomatická, cílená léčba není k dispozici.

Jaké jsou komplikace?

V případě nákazy těhotné ženy může dojít k potratu nebo závažnému trvalému poškození plodu. Popisováno je poškození mozku s psychomotorickou retardací, poškození sluchových orgánů či vrozené vady srdce.

Příušnice

Co to je?

Příušnice jsou nakažlivé virové onemocnění charakteristické postižením příušních slinných žláz.

Výskyt v ČR a v zahraničí

Před zahájením očkování v roce 1987 bylo v ČR hlášeno každoročně několik desítek tisíc případů. V současné době se onemocnění objevuje v menších epidemiích v přibližně pětiletých cyklech. Výrazný nárůst případů nastal v roce 2016, kdy bylo hlášeno 5734 případů, na rozdíl od toho v roce 2022 onemocnělo 68 a v roce 2023 celkem 86 osob. Celosvětově jde o značně rozšířenou nemoc vyskytující se především v oblastech s nízkou mírou proočkování.

Jak se můžu nakazit?

Nemoc se šíří z osoby na osobu prostřednictvím kapének nebo kontaktem s předměty potřísněnými slinami, často v dětských kolektivech.

Kdo patří mezi ohrožené osoby infekce/komplikovaného průběhu

Nejohroženější skupinu představují děti a mladí dospělí. Příušnice představují potenciální riziko pro mladé muže z důvodu rizika rozvoje zánětu varlat.

Inkubační doba

Inkubační doba příušnic je 14 až 25 dnů.

Jak se infekce projevuje?

Onemocnění začíná chřipkovými příznaky, mezi které patří zvýšená teplota až horečka, únava, bolesti hlavy, kloubů či svalů. Následně se rozvíjí bolestivé zduření jedné nebo obou příušních žláz. Současně mohou být postiženy i podjazykové či podčelistní slinné žlázy.

Jak se to léčí?

Cílená léčba neexistuje, léčba je pouze podpůrná.

Jaké jsou komplikace?

Mezi komplikace patří zánět mozku a mozkových blan, zánět slinivky břišní či postižení varlat nebo vaječníků. U mladých mužů může infekce vyvolat bolestivé zánětlivé postižení varlat s výrazným otokem.

OČKOVÁNÍ

Vakcína: Priorix, M-M-RvaxPro

Typ vakcíny: živá oslabená (atenuovaná) vakcína

Věková indikace: základní očkování probíhá již v dětském věku – povinné očkování

Přeočkování: v případě vnímavosti k infekci u dospělých (např. při vyvanutí imunitní odpovědi po očkování v dětství) může být doporučeno přeočkování jednou dávkou vakcíny

Pro koho je očkování potenciálně vhodné: vybrané skupiny pacientů, kteří mohou být ohroženi závažným průběhem infekce, zdravotníci, cestovatelé (v případě vyvanutí imunitní odpovědi či pokud nebyli očkovaní v dětství), průkaz ochrany je někdy vyžadován od zahraničních univerzit/nemocnic v případě stáže v daném zařízení

Možné nežádoucí účinky: bolest, zarudnutí a otok v místě aplikace, únava, bolesti hlavy, kloubů, svalů, zvýšená teplota či horečka, výsev vyrážky, zduření lymfatických či příušních žláz

Úhrada: vakcína je hrazena v rámci povinného očkování dětí a pro jedince v rámci specifického pracovního zařazení (lékaři infekčních a kožních oddělení)

Upozornění: Text má pouze informativní charakter. Podrobné informace o jednotlivých vakcínách, včetně jejich indikací či nežádoucích účinků, naleznete v příbalové informaci či SPC dané vakcíny. Očkování musí předcházet sestavení podrobné lékařské anamnézy a indikaci pro očkování vždy stanovuje lékař při konzultaci na základě platných doporučení. Informace o úhradách vakcíny se mohou lišit, aktuální informace o úhradě vakcíny či příspěvcích zdravotních pojišťoven naleznete na stránkách Vaší zdravotní pojišťovny či Vám je sdělíme při konzultaci v našem centru.